

Masa rotundă anuală a Asociației Internaționale de Știință Politică

O delegație română alcătuită din prof. Ioan Ceterchi și Ovidiu Trăsnea a participat la masa rotundă anuală a Asociației Internaționale de Știință Politică, ce a avut loc la Cracovia (R.P. Polonă) între 29 august — 3 septembrie 1977.

Tema reuniunii — la care au participat 37 de politologi din 19 țări — a fost *Cultura politică*; în cadrul acesteia s-au prezentat 14 comunicări dezbătute în 7 sesiuni. Dintre acestea menționăm: *Istoria intelectuală a conceptului de cultură politică* de Gabriel Almond, „Cultura civică” — reevaluare marxistă de Jerzy Wyatze, *Stilul politic și cultura politică* de Klaus von Beyme, *Timp liber, politică și știință politică* de John Meisel, *Reglementarea unei experiențe: timpul liber într-o societate de piață* de Robert E. Lane, *Cultura politică în dezvoltarea socialistă* de H. W. Röder, *Elemente ale unei scheme pentru analiza culturilor politice* de Léon Dion, *O tipologie a culturii politice* de Stane Južnič, *Determinante structurale și sistemice ale culturii politice în India* de R. Khan și *Modelul postulat al culturii politice socialiste în Polonia* de Marek Sobolewski. Comunicarea delegației române, *Cultură politică și dezvoltare politică în procesul fărâșirii societății socialiste multilateral dezvoltate în România*, a adus o contribuție la dezbaterile teoretice a conceptelor puse în discuție, evidențiind în lumina concepției partidului nostru, cristalizată în lucrările secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Programul Partidului, conținutul specific al noțiunii de cultură politică, corelat cu acela al conceptelor de conștiință și educație socialistă, precum și tendințele unei evoluții caracterizate prin cosubstanțialitate și caracter unitar ale dezvoltării sistemului politic socialist român și ale dezvoltării culturii politice, întemeiată pe marxism-leninismul creator. Ea a pus în lumină importanța și semnificația deosebită a unor măsuri ca elaborarea Codului eticii și echității socialiste, instituționalizarea Congresului educației politice și al culturii

socialiste, desființarea cenzurii și creșterea atribuțiilor colective ale organismelor statale și obștești în domeniul culturii și mijloacelor de comunicare în masă, politica de educație preventivă și reeducare în spiritul respectării legalității socialiste și al respectării conștiente a normelor de conviețuire socială. Dezbaterile au prilejuit, la rindul lor, intervenții active ale delegației care au relevat cu deosebire: raportul dintre public și privat în cultura politică și politica culturală socialistă; importanța stilului politic și a metodelor de muncă în concepția și practica partidului nostru, ca factor de stimulare și efectivizare a participării maselor în procesul de conducere a statului și societății; politica culturii în România socialistă; noua concepție și politică penală a partidului nostru plasată în contextul general al educației socialiste și al stadiului dezvoltării conștiinței socialiste în actuala etapă de dezvoltare a țării noastre. Atât comunicarea cit și intervențiile au stîrnit un interes deosebit în rîndurile participanților, care în luările de cuvînt au făcut dese referiri la concepția și practica politică și educativă românească. Contactele directe stabilite de delegații române cu ceilalți participanți au fost de asemenea deosebit de rodnice.

Prof. Ioan Ceterchi a participat, în calitate de membru al Comitetului Executiv al A.I.S.P., la ședințele acestuia consacrate programului și organizării celui de-al XI-lea Congres mondial al A.I.S.P. de la Moscova din 1979. În programul Congresului — care va avea trei teme mari: *Politica păcii, Politica dezvoltării și schimbarea de sistem, Creșterea cumulativă în cunoașterea politicii începînd din 1949* — s-a propus să fie introduși în calitate de coorganizaatori de secție prof. Mircea Malița (pentru secția I. 4 — Pacea și ordinea mondială în schimbare) și prof. Ioan Ceterchi (pentru secția III. 5 — Utilizarea cunoașterii științelor sociale); de asemenea comitetul de program și comitetul executiv au decis continuarea lucrărilor gru-

pului de specialiști „Filozofie politică și știință politică” condus de prof. Ovidiu Trăsnea, pentru viitorul congres, cu tema specială: „Valorile și normele politice în lumea contemporană”.

S-a hotărât, totodată, crearea în cadrul comitetului executiv a unei comisii de trei membri care să studieze modul de coordonare a comitetelor de cercetare — urmînd să pre-

zinte propuneri pentru ședința din anul viitor —, din care face parte prof. Ioan Ceterchi. S-a discutat de asemenea ca un număr de raportori români să fie introduși în programele diferitelor secții — urmînd ca respectiva concretizare să se facă în viitor.

Ob. T.

Viitorul Europei—obiect de investigare prospectologică

Europa, ca un tot, continentul care de-a lungul istoriei a adus o contribuție esențială la dezvoltarea civilizației mondiale, care a dat în peisajul gândirii și culturii universale valori perene și care a constituit, în același timp, o zonă a unor acute confruntări între marile puteri, a unor războaie distrugătoare s-a constituit, cu deosebire, în ultima vreme obiect de reflecție și de investigație științifică. Care este situația globală actuală a bătrînului continent? Ce forțe acționează astăzi în viața popoarelor și statelor din această regiune? Ce tendințe de evoluție a continentului se conturează? Ce aport poate să aducă știința și reprezentanții ei la descifrarea situației actuale și a perspectivelor complexelor probleme economice, politice, militare, sociale, culturale europene, în contextul mondial contemporan?

Acestea sînt cîteva din problemele care au constituit tematica Conferinței științifice internaționale „Viitorul Europei — stadiul cercetărilor” (București, 1—3 septembrie 1977) organizată de Academia de Științe Sociale și Politică sub auspiciile Federației mondiale de studiere a viitorului la lucrările căreia au luat parte 40 de oameni de știință — sociologi, economiști, politologi, prospectologi — din 20 de țări ale Europei, Africii și Americii de Nord. Conferința a beneficiat de aportul științific al unor personalități marcante ale vieții științifice și culturale internaționale: Bertrand de Jouvenel, președintele fondator al Asociației „Futuribles” și al Federației mondiale de studiere a viitorului, Mahdi Elmandjra, președinte al Federației mondiale de studiere a viitorului, rector al Universității din Rabat (Maroc), fost director general adjunct al UNESCO, Johan Galtung (Norvegia), reputat reprezentant al cercetărilor de viitorologie, sociologul Igor Bestușev Lada (URSS) ș.a.

Inscrisă în seria de acțiuni și de manifestări științifice pe care țara noastră le sprijină cu consecvență, pentru promovarea unei largi cooperări, nu numai științifice ci și economice, tehnice și culturale, Conferința a creat cadrul propice pentru trecerea în revistă a stadiului actual și a perspectivelor investigațiilor științifice consacrate problemelor majore ale evoluției viitoare a Europei și identificării celor mai adecvate căi și metode pentru dezvoltarea cooperării, pe de o parte, între țările europene, iar pe de altă parte între acestea și cele din alte continente pentru statornicirea păcii și a securității în această parte a lumii.

Abordînd problematica europeană majoră în mod prospectiv, (determinînd necesitățile fundamentale actuale ale lumii contemporane, sistematizînd prioritățile ce decurg din realitățile prezente, luînd în considerare efectele posibile ale opțiunilor și acțiunilor umane), lucrările conferinței au reliefat faptul că eforturile consacrate securității și dezvoltării cooperării în Europa reprezintă, un proces ce se află în curs de desfășurare. Un asemenea proces reclamă pentru realizarea sa în conformitate cu prevederile actului final de la Helsinki, de asemenea nu numai acțiuni politice sau diplomatice ci și susținute investigații științifice menite să permită o mai profundă cunoaștere a noilor necesități economice, sociale și culturale spirituale generate de mersul istoric obiectiv al procesului dezvoltării sociale în Europa și în lume.

Referindu-se la contextul în care își desfășoară Conferința lucrările, prof. dr. doc. Mihnea Gheorghiu arăta că ea are loc „într-un moment în care problemele europene au depășit deja, de multă vreme, nivelul continentului, condiționînd într-o măsură din ce în ce mai mare, statornicirea păcii, și a colaborării

în întreaga lume". Subliniind interesul manifestat față de lucrările Conferinței, ca și speranțele în reușita reuniunii reprezentanților țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, de la Belgrad, prof. dr. docent Mihnea Gheorghiu considera că toate acestea „demonstrează cu pregnanță” faptul că prin complexitatea și importanța lor problemele europene suscită în prezent preocupări legitime, în cadrul unor cercuri din ce în ce mai largi. În acest context, oamenilor de știință le revine misiunea nobilă și de mare responsabilitate de a încerca să descifreze, pornind de la experiența trecutului și de la analiza relațiilor inter și extraeuropene, căile de urmat pentru ca în Europa, în întreaga lume un nou spirit să fie instaurat, pentru ca vechile închinătăți să fie definitiv eliminate și pentru ca toate popoarele să poată deveni creatoare ale propriei lor istorii.

Experiențele de până acum au demonstrat că există posibilități de acțiune care n-au fost pe deplin valorificate, că pot fi puse în lumină anumite aspirații și preocupări comune care justifică continuarea și dezvoltarea dialogului între oamenii de știință, lărgirea și în viitor a relațiilor culturale și umane.

Urmărind determinarea cît mai adecvată a cadrului teoretic și metodologic al contribuției pe care științele sociale o pot aduce la procesul destinderii cooperării, securității și păcii în Europa, comunicările și intervențiile făcute la Conferință au tratat o largă arie de probleme privind cooperarea economică, politică, tehnico-științifică și culturală a statelor europene, imperativul făuririi unor noi relații în Europa și în întreaga lume în spiritul unei noi etici internaționale, al stimei, respectului și încrederii între popoare.

Sub raport teoretic-ideologic, o serie de teze și idei dezvoltate și dezbătute în cadrul conferinței au jalonat direcțiile viitoare ale investigațiilor științifice :

— există o puternică interdependență între situația actuală și cea viitoare a Europei și aceea a întregii lumi, Europa neputîndu-se corect defini numai în raport cu sine însăși ci și cu restul lumii ;

— problemele europene nu pot fi abordate cu șanse de succes dacă nu sînt considerate în corelație cu problemele „lumii a treia” și, în principal, cu cele privind lichidarea decalajelor și a făuririi unor noi relații economice internaționale ;

— necesitatea determinării riguroase a ceea ce poate și trebuie să fie Europa, ca obiect de investigare prospectologică ;

— importanța și actualitatea elaborării unui sistem de indicatori sociali specifici ca mijloc de evaluare realistă a stadiului actual al dezvoltării continentului și a perspectivelor acestuia ;

— necesitatea elaborării unor ipoteze parțiale care să fie în măsură să ghideze eforturile de investigație științifică consacrate viitorului Europei ;

— organizarea unei echipe interdisciplinare internaționale care să se consacre studiului prospectiv al Europei în cadrul programului de lucru al Federației mondiale pentru studiere a viitorului.

În această perspectivă, dezbaterile de la București, întemeiate pe investigații științifice realizate pînă în prezent au adus o serie de elemente esențiale, atît pentru caracterizarea stării actuale a conținutului cît și pentru sensurile și direcțiile de prospectare a viitorului său. Sub acest raport s-a demonstrat că în prezent există în Europa un decalaj marcat între nivelul și ritmul desfășurării revoluției științifice și tehnice contemporane și formele de colaborare economică, politică și tehnico-științifică. În loc să fie o regiune în care marile cuceriri ale științei și tehnicii contemporane să fie utilizate în scopuri pașnice, ea este astăzi o zonă în care se concentrează 80 de tone de exploziv convențional pe locuitor, față de 15 tone cît este media pe plan mondial. O asemenea situație se repercutează, în mod firesc, nu numai în planul stării materiale generale a continentului ci și pe plan spiritual (M. Malița). În același timp nu se poate și nu trebuie să se treacă cu vederea faptul că, față de restul lumii Europa este prima, care și-a afirmat cu claritate dorința și voința de a deveni un continent al cooperării și securității, că în această parte a lumii se conturează semnalarea unui început de schimbare în sistemul de valori, în sensul deprecierii treptate a valorilor consumiste și afirmării unor noi valori în măsură să favorizeze dezvoltarea personalității umane, a culturilor și spiritualităților naționale, a contactelor dintre acestea (Ramesh Tapar — India).

Pornind de la aceste realități s-a apreciat la conferință, că este necesar să fie abordate marile teme europene, care se conturează ca obiect al investigației prospective :

— dezvoltarea economico-socială și politică ;

— evoluția situației militare ;

— evoluția vieții sociale, a necesităților, aspirațiilor și așteptărilor umane ;

— dinamica raporturilor dintre dezvoltarea națională și internațională în Europa ;

— evoluția instituțiilor politico-sociale, științifice și perspectivele lor ;

— locul și vocația Europei în lume, făurirea unui nou spirit european, bazat pe cooperare, etică, echitate ;

— legătura dintre înnoirea relațiilor internaționale și transformările sociale ;

— elaborarea unor concepții noi în problemele urbanizării, transporturilor, protecției mediului ambiant etc.

Potrivit acordului comun al participanților lucrările Conferinței vor fi editate într-un volum, de către Academia de Științe Sociale și Politice, cu sprijinul UNESCO, astfel încât ideile stimulatoare și punctele de vedere perspicace exprimate în acest cadru să intre

în circuitul științific și să contribuie la promovarea cooperării științifice internaționale, ca parte integrantă a cooperării mai largi dintre state și popoare, pe toate planurile, pe care țara noastră o susține cu consecvență.

Ștefan Costea

Seminarul bilateral „muncă și creativitate”

În zilele de 7-9 iunie 1977 a avut loc la București seminarul bilateral între Institutul de cercetări al tineretului din Leipzig și Centrul de cercetări pentru problemele tineretului din București cu tema: *Munca și creativitatea — semnificația lor în formarea conștiinței socialiste a tinerei generații.*

La seminar au participat din partea germană, dr. Harry Müller, director adjunct al Institutului de cercetări din Leipzig cu comunicarea: *Profilul personalității tinerilor muncitori din activități profesionale cu caracteristici creatoare*; dr. Heinz Ronneberg: *Dezvoltarea activității creatoare și sociale a tinerilor muncitori din R.D.G.*; dr. Hans Georg Mehlhorn: *Perspectiva muncii și rezultate ale cercetărilor asupra dezvoltării gândirii și acțiunii creatoare a personalității socialiste.*

De la Centrul de cercetări pentru problemele tineretului au prezentat comunicări: cercetător științific Petre Dateulescu: *Atitudinea față de știință și tehnică și problematica creativității tehnico-științifice a tineretului*; cercetător științific Constantin Schifirneț: *Cercetarea științifică studențească — factor important al formării aptitudinilor tehnico-aplicative ale studenților*; cercetător științific dr. Cătălin Mamali: *Motivația în muncă și atitudinea creatoare a tinerilor intelectuali*; au mai participat la seminar și au luat parte la discuții: Cincă Elvira, cercetător științific principal, conducătorul delegației de la Centrul de cercetări pentru problemele tineretului; cercetător științific Mihaela Roco; sociolog Mihai Dumitru, președintele filialei Centrului de cercetări pentru problemele tineretului din Ploiești.

Plecând de la ideea legăturii indestructibile între structura socială și comportamentul creator al personalității în socialism, dr. Harry Müller a realizat o cercetare *ongitudinală* pe

două loturi de tineri încadrați în *activități productive creatoare și respectiv în activități productive mai puțin creatoare*. În cadrul grupului angrenat în munca creatoare se observă că prestigiul profesiei este menținut în special de elementele de conținut ale muncii, de asemenea, satisfacția în muncă este legată în primul rînd de *activitatea de concepție și de oportunitățile de utilizarea a capacităților creatoare*. În același timp, așteptările celor două categorii de tineri față de muncă în ceea ce privește remunerarea, condițiile de muncă și efortul fizic, nu diferă. Studiul satisfacției în muncă a fost realizat în principal prin corelarea așteptărilor tinerilor cu cerințele muncii.

În formarea spiritului creator un rol determinant îl are caracterul muncii desfășurate care poate facilita construirea unei atitudini creatoare în raport cu spațiul social în ansamblul său. Din acest punct de vedere s-a constatat că tinerii care sînt angrenați într-o muncă cu specific creator dovedesc o deschidere mai largă spre problematica socială, au un nivel de pregătire ideologic sensibil mai ridicat decît ceilalți.

În țelurile de viață (Lebensziele) ale acestor tineri predomină scopurile morale (altruismul), interesele culturale, estetice; un alt aspect analizat în comunicările oaspeților a privit dezvoltarea activităților creatoare ale tinerilor muncitori în funcție de apartenența sau neapartenența acestora la organizația de tineret. Problemele asupra cărora s-a centrat în primul rînd comunicarea dr. Heinz Ronneberg privesc: *inițiativa economică și comportamentul de evaluare în muncă*. Între cele două grupuri se observă diferențe sensibile în ceea ce privește desfășurarea muncii după *planuri personale creatoare*, 50% din subiecții, care sînt membri ai organizației de tineret, folosesc

planuri personale creatoare, în timp ce doar 34% dintre cei care nu sînt membri ai organizației de tineret folosesc astfel de planuri. De remarcat faptul că participarea la activitatea de evaluare a muncii colectivului nu are numai o importanță morală și un efect stimulator al atitudinii critice ci reprezintă și un mijloc de dezvoltare a personalității.

Comportamentul de evaluare este considerat și un mijloc eficient de educare a responsabilității.

În comunicările colegilor de la Institutul din Leipzig a fost abordată și problema relației între gândirea și acțiunea creatoare la tineri (comunicarea lui dr. Hans-Georg Mehlhorn).

Potențialul creator este analizat în relație directă cu: productivitatea în muncă, relațiile sociale, dezvoltarea capacităților, atitudinilor și cunoștințelor. Din multitudinea problemelor abordate remarcăm: *factorii orientării profesionale spre activitatea științifică*; care sînt *stimulentele principale* în activitatea de cercetare; metodele cele mai frecvent folosite în cercetare.

Tinerii studiați sînt stimulați în activitatea de cercetare în primul rînd de *rezultatele cercetărilor*. De asemenea, în structura lor motivațională un loc important îl ocupă contribuția proprie la dezvoltarea domeniului de specialitate, recunoașterea activității depuse de către specialiști cu prestigiu.

Studiul întreprins a avut în vedere, atît factorii subiectivi ai activității creatoare, cît și o serie de condiții sociale care acționează asupra performanței științifice a studenților și tinerilor cercetători. Studiul a urmărit, de asemenea, relația dintre atitudinea creatoare și performanța în munca de cercetare și orientarea politico-ideologică a tinerilor.

Cercetător științific Petre Dăculescu a pornit, în comunicarea sa, de la premisa că în etapa actuală a revoluției tehnico-științifice, o importanță deosebită pentru fundamentarea practică a prognozelor privind evoluția progresului tehnico-științific o are cercetarea socială a impactului de ansamblu pe care știința și tehnica le exercită asupra atitudinilor, a orientărilor valorice și a comportamentelor, în cadrul diferitelor categorii și grupuri sociale.

Evidențiind unele date preliminare ale unei investigații efectuate de Centrul de cercetări pentru problemele tineretului asupra unei populații de 4 000 de tineri elevi, muncitori, studenți și tineri intelectuali, comunicarea prezentată încearcă să răspundă la următoarele întrebări: — în ce măsură tineretul are o atitudine articulată față de știință și tehnică și care este sensul acestei atitudini? — care sînt dominantele interesului față de domeniul științei și tehnicii? ce relație există între caracteristicile socio-profesionale, vîrstă, sex, nivel de instruire și atitudinea față de știință și tehnică? — în ce măsură există

un grad de concordanță sau neconcordanță între aptitudinile, interesul și dorințele declarate ale tineretului, pe de o parte, și participarea lor efectivă în cadrul formelor organizate de U.T.C. pentru stimularea creativității tehnico-științifice a tineretului, pe de altă parte?

Comunicarea susținută de Constantin Schifirneț pleacă de la ideea legăturii indestructibile între revoluția științifico-tehnică și profilul intelectualului, referindu-se la cercetarea științifică desfășurată de studenți. Activitatea de cercetare științifică a studenților este tratată prin prisma procesului integrării învățămînt-producție-cercetare. Din acest punct de vedere studentul trebuie considerat de la bun început ca un *intelectual în devenire* care, deși nu devine întotdeauna un cercetător, are nevoie să-și structureze deprinderi caracteristice cercetătorului. În procesul educării studenților un rol deosebit îl are formarea unei *imagini realiste* asupra activității de cercetare, *acomodarea anticipativă* a studentului cu specificul activității de cercetare. Finalizarea lucrărilor științifice realizate de studenți — care sînt în același timp un indicator dar și un mijloc de dezvoltare a *potențialului creator* al studenților constituie, de asemenea, un mijloc educativ important.

În comunicarea prezentată C. Mamali a analizat relația existentă între intensitatea și structura motivațională în muncă și atitudinea creatoare a tînarului intelectual. Analiza pleacă de la distingerea în *rol-status-ul global* al tineretului a dinamicii existente între *rol-status-urile reproductive* și *rol-status-urile creatoare*. Investigația a fost realizată pe două eșantioane reprezentative de tineri intelectuali din județele Brașov și Mehedinți. S-a observat că la tinerii în a căror structură motivațională predomină motivația de conținut, atitudinea creatoare este mai eficientă și mai de durată. De asemenea, la tinerii intelectuali cu indicele motivațional de conținut cel mai ridicat predomină planurile de perspectivă pe termen lung centrate pe probleme profesionale. În comunicare este prezentat și un model operațional de atitudine a motivației.

În cadrul unei întâlniri a delegației din R.D.G. cu colectivul Centrului de cercetări pentru problemele tineretului, s-au purtat discuții pe marginea prezentărilor realizate de Harry Müller, director adjunct al Institutului de cercetare a problemelor tineretului și Fred Mahler, cercetător științific principal în cadrul Centrului de cercetări pentru problemele tineretului.

Seminarul a constituit, de asemenea, un fructuos schimb de idei și informații în ceea ce privește activitatea de cercetare a celor două institute, precum și cu privire la proble-

mele evoluției metodelor și concepțiilor din cercetarea tineretului.

S-au evidențiat totodată formele și mijloacele utilizate de organizațiile de tineret din cele două țări pentru stimularea creativității tehnico-științifice a tineretului, pentru apropierea mai puternică a tinerilor de uni-

versul științei și tehnicii. O atenție deosebită s-a acordat, în timpul discuțiilor, relației care există între atitudinile și comportamentul creator în muncă și angajarea social-politică, participarea activă în cadrul organizației de tineret.

C. Mamallă

Probleme social-economice ale societății postindustriale în dezbaterile seminarului de la Salzburg 1977

În perioada 14 august–3 septembrie a avut loc la Salzburg sesiunea 178 a Seminarului de Studii Americane cu tema: *Probleme sociale și economice ale societății post-industriale*.

În cadrul Seminarului au participat un număr de 61 cursanți din 21 de țări (Anglia, Austria, Belgia, Bulgaria, Canada, Danemarca, Franța, Germania Federală, Grecia, Irlanda, Italia, Iugoslavia, Olanda, Norvegia, Polonia, România, Spania, Suedia, Turcia, Ungaria, Statele Unite).

Activitatea în timpul celor trei săptămâni a cuprins cursuri și seminarii — în cadrul programului oficial — și, de asemenea, numeroase discuții științifice în afara programului.

Expunerile și discuțiile din seminar s-au grupat pe următoarele mari domenii: 1. *Teoria generală a societății postindustriale* (Daniel Bell); 2. *Sistemul educațional și cerințele dezvoltării sociale contemporane* (Henri Janne); 3. *Sistemul informațional: baza tehnologică — informație — mesaj* (A. Ottinger, Pierre Aigrin, Umberto Pollegri); 4. *Probleme ale energiei: resurse — utilizare și implicații sociale* (Harvey Brooks); 5. *Comunicații de masă și relațiile de muncă în industrie* (S. Fisher).

Punând în discuție „caracterul confuz” — în opinia sa — a interpretării societății ca un sistem (în care subsistemele coexistă conform principiului determinismului social) Daniel Bell în lumina punctului de vedere exprimat în cartea publicată asupra acestei probleme, * — susține drept criteriu de elaborare a concepției sale privind societatea postindustrială — tehnologia. El distinge, conform acestuia,

societăți preindustriale, industriale și post-industriale.

Bell acordă conceptului de „societate post-industrială” sensul unui instrument de cercetare ce permite a analiza societatea în exclusivitate sub aspectul dimensiunii sale tehnologice: „Folosesc termenul „post industrial” pentru două motive: în primul rând, pentru a accentua natura intermediară și tranzitorie a acestor schimbări (în caracterul tehnologiei — n.n.). În al doilea rând, pentru a sublinia un principiu axial major, cel al tehnologiei intelectuale. Dar asemenea sublinieri nu demonstrează că tehnologia este determinantul principal al tuturor schimbărilor sociale. Nu există deloc succesiuni uniliniare cu schimbări sociale și nici „legi ale dezvoltării sociale”. Cea mai supărătoare greșală în științele sociale constă în a studia caracterul unei societăți din punctul de vedere al unui singur concept atotcuprinzător, fie el capitalism sau totalitarism și a-l prezenta denaturat în locul trăsăturilor complexe (particulare și chiar contradictorii) ale oricărei societăți moderne sau a presupune că există „legi ale dezvoltării sociale” conform cărora un sistem social succede altuia cu o necesitate inexorabilă *.

În expunerile ținute în cadrul seminarului Daniel Bell a reluat unele din tezele sale susținând că schimbările în sistemul socio-tehnic sînt independente de cele petrecute în domeniul relațiilor economice.

Teza independenței dezvoltării tehnicii a fost mult criticată, în cadrul dezbaterilor mulți participanți arătînd că modul de dezvoltare a tehnicii are loc diferit în raport cu natura societății, cu nivelul dezvoltării sociale în general.

* Daniel Bell, *Idem*, p. IX.

* Daniel Bell, *The Coming of Post-industrial Society. A Venture in social forecasting*. Basic-Books, Inc., Publishers, New York, 1973–1976.

Discuțiile, în cadrul seminarului, au acordat o atenție deosebită problemelor legate de structura de clasă a societăților contemporane și a contradicțiilor acestora. Într-o lucrare recentă (*Cultural contradictions of capitalism*, 1976) Daniel Bell își expune punctul de vedere cu privire la raportul dintre tehnologie, cultură și societate prezentând specificul contradicțiilor în societatea postindustrială. Dezbaterile au relevat faptul că societatea capitalistă continuă să ființeze pe baza contradicțiilor sale fundamentale de clasă, numeroși delegați prezentând fapte relevante ce demonstrează că teoria „societății postindustriale” nu poate înlocui analiza de clasă a societății.

Numeroase note critice au caracterizat expunerile și discuțiile din seminarul privind problemele educației (Prof. H. Janne). Dezvoltând tema viitorului educației prof. Janne a pornit de la teza că societatea (aflată în curs de tranziție) manifestă unele elemente de criză care se reflectă în criza sistemului educațional. După prof. Janne, în această criză a educației există trei nivele de insatisfacție: a. insatisfacția tineretului față de sistemul educațional (școala nu este adaptată la nevoile actuale și viitoare ale societății, fiind separată de viață și simulând-o în mod artificial) b. insatisfacția conducerii economiei (a tehnocraților) ce socotește că școala nu pregătește tineretul în concordanță cu necesitățile economiei (ca nivel de cunoștințe și atitudini față de muncă); c. insatisfacția opiniei publice generale față de comportarea în viață, a absolvenților. Concepțiile privitoare la raportul societate-educație sînt expuse de prof. Henri Janne în lucrarea *Le temps du changement. Une image de la société, une option politique pour l'an 2000* (Marabout Université, Paris, 1977).

Ca o observație generală asupra întregii activități s-a remarcat o tendință puternică de atitudine critică față de teoria societății postindustriale (mai ales sub aspectul concluziilor privind structura socială și de clasă), precum și față de anumite aspecte ale realității sociale din țările capitaliste (șomaj, inechitate socială, lipsă de participare la conducere, nejustă distribuire a veniturilor, inegalitățile sociale determinate de apartenența la unele grupuri etnice, tineret sau femei).

Această atitudine critică o considerăm deosebit de semnificativă avînd în vedere că a fost proprie nu numai delegaților din țările socialiste ci și majorității participanților din țările Europei de Vest.

O altă observație generală rezultată din conținutul dezbaterilor purtate la cursuri și seminarii se referă la implicațiile teoretico-filozofice pe care sociologia contemporană le are într-o măsură tot mai mare. În acest sens,

trebuie relevat că dezbaterile critice la adresa concepției societății postindustriale au pus în centrul atenției fundamentarea teoretică și metodologică a teoriei sociologice generale, necesitatea construcției ei riguroase în raport cu exigențele epistemologiei sociale și a logicii științei contemporane.

S-a confirmat, astfel, încă odată că elaborarea unor teorii sociologice consistente implică un demers științific multilateral ceea ce face necesar ca sociologul să acorde o atenție sporită problemelor de filozofie a științei, de logică a construcțiilor teoretice și de informare la zi asupra orientărilor și realizărilor de bază din sociologia contemporană. În acest sens, ca o concretizare a celor menționate trebuie să arătăm că numeroase critici aduse teoriei societății postindustriale au vizat însăși baza epistemologică a construcției elaborate de Daniel Bell.

În contextul dezbaterilor privind probleme ale dezvoltării societății contemporane, confruntării fundamentale dintre capitalism și socialism, a implicațiilor sociologiei în practica socială, participanții la seminar, din partea Centrului de cercetări sociologice, și-au adus contribuția în cadrul programului oficial și în discuțiile cu reprezentanții altor țări. S-a participat la toate cursurile prezentate și la două dintre cele 5 seminarii organizate: 1. teoria generală a societății postindustriale și 2. sistemul educațional în societatea contemporană.

În intervențiile avute la cursuri, precum și în discuțiile cu ceilalți membri ai seminarului participanții români au prezentat unele aspecte practice și teoretice legate de dezvoltarea economico-socială a țării noastre, punînd în evidență transformările calitative profunde ce au loc (în țara noastră) cu accentul pe implicațiile sociale: înfăptuirea unei egalități sociale reale, participarea masei la decizie și dezvoltarea democrației, perfecționarea sistemului educațional în sensul apropierei sale de practica socială și a realizării principalei sale funcții de dezvoltare multilaterală a personalității umane, asigurarea cu locuri de muncă pentru absolvenții de toate gradele, aspecte ale procesului de omogenizare socială și implicațiile sale pe planul transformării modului de viață a oamenilor muncii.

Discuțiile purtate în aceste seminarii au avut în vedere în mare măsură și aspecte teoretice fundamentale privind epistemologia socială și raportul ei cu construcția teoretică a sociologiei. Au fost prezentate de asemenea, informări asupra preocupărilor și realizărilor sociologiei românești, precum și unele puncte de vedere privind aspecte particulare ale dezvoltării sociologiei contemporane.

A. Pîrui, O. Hoffman

Cercetări și anchete socio-culturale finlandeze

În Finlanda, țară cu aproape 5 milioane de locuitori, măsurile luate în ultimele decenii pentru dezvoltarea științei, în pas cu cerințele contemporane, au avut drept consecință înființarea unor instituții de cercetare, al căror număr, în prezent ajunge la peste 40, măsuri împletite cu acțiuni de descentralizare, marcate prin înființarea de noi centre de cercetare sub forma unor instituții separate sau în cadrul universităților.

Cercetările socio-culturale, învățământul, legătura directă a acestor domenii cu producția, cu practica vieții sociale, au contribuit la realizări pe mai multe planuri. Una dintre aceste realizări la care concurează statul, numeroase asociații și societăți obștești au în vedere educația adulților.

În acest sens, Universitatea din Tampere, Institutul de educație a adulților, își aduce contribuția în problemele de profil, fiind singurul institut de învățământ superior și cercetare științifică din țară axat pe domeniul educației adulților.

Cu privire la temele de cercetare abordate în ultimii ani, și finalizate de către acest institut în studii, semnalăm studiile publicate în revista „Educația adulților în Finlanda” (*Adult Education in Finland*), editată de Societatea pentru cultura de masă¹. Aria mare de cuprindere a problematicii educaționale în rândul adulților vizează preocuparea pentru tratarea problemelor de fond, majore, de ordin teoretic și aplicativ ale culturii de masă, sistemul și subsistemul educației adulților din Finlanda: participarea la educația adulților din Finlanda; studiul așteptărilor și preferințelor cultural-educative ale populației adulte; contribuții la definirea temei și la planificarea sistemului de educație a adulților; conceptele de educație a adulților și participarea la acest proces; concepția organizațională-teoretică de cercetare a organizațiilor voluntare de studii; fundalul teoretic al educației adulților în Finlanda; resursele de cercetare și administrarea cercetării educației adulților în Finlanda; cercetarea educației adulților în Finlanda; sistemul educației adulților în Finlanda etc.

O analiză — fără pretenții de exhaustivitate — a acestor studii și investigații socio-culturale reliefează opțiunea majoritară a subiecților adulți spre pregătirea profesională („vocational training”), dar și existența jus-

tificată a altor preferințe și opțiuni pentru formele artei culte, pentru elementele de loisir, de valorificare a propriilor aptitudini în domeniul artistic, muzical etc., desigur grupate pe categorii socio-profesionale, de vîrstă, sex, venituri ș.a.

Un loc însemnat, după opțiunile vizînd preferințele pentru pregătirea profesională, îl au solicitările pentru învățarea limbilor străine de circulație internațională (engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă). Un loc aparte, în acest context, îl are studiul limbii suedeze, care în condițiile Finlandei, de vecinătate cu Suedia și a condițiilor istorice privind aceste două țări, determină de fapt un fenomen de bilingvism.

Dealtfel, în mai multe studii și anchete socio-culturale se evidențiază permanent nivelul participării și al nonparticipării la procesul de educație a adulților în Finlanda. Dar, în majoritatea lor, demersurile sociologice, pe această temă au relevat interesul pentru studiul și practica activităților social-utile, pregătirea profesională etc.

S-au abordat și teme vizînd participarea la organizarea educației adulților, cuplate cu reprezentări grafice, de sinteză a studiilor respective. Aceste studii, în speță cel vizînd participarea la activitatea de organizare a educației adulților din Finlanda, abordează și disponibilitățile persoanelor respective pentru activitatea de studiu a adulților, în contextul potențialului de pregătire, statutul profesional, venitul mediu și proveniența ș.a. Cu același prilej, s-au studiat și dificultățile (obstacolele) de participare la activitățile de studiu ale adulților, dintre care menționăm: pasivitatea, care este în legătură cu unele deficiențe informaționale; cu eșecul unor experimente sau este atribuită unor obstacole externe; atitudinea pasivă nu este corelată cu motive de ordin instructiv sau social existente.

Este de relevat că o cercetare ca cea din perioada 1972—1973, privind participarea la educația adulților din Finlanda, a fost valorificată pe multiple fațete, printre care și prezentarea unui model al procesului teoretic de participare la educația adulților din Finlanda, destinat fundamentării științifice a cercetării educaționale a populației.

Cercetarea a constat dintr-o anchetă socio-culturală efectuată de Institutul de educație al adulților din cadrul Universității din Tampere, vizînd participarea la procesul de edu-

¹ The Society for Popular Culture, Kansanvalistusseura, în limba finlandeză, cu sediul la Helsinki.

cație a adulților² și a cuprins un eșantion reprezentativ de 1.440 subiecți, cărora li s-au expediat chestionarele prin poștă; la acest eșantion s-a adăugat un lot de 469 subiecți care au fost intervievați. Este de remarcat faptul că în studiu s-a demonstrat reprezentativitatea eșantionului care s-a adresat unei populații de la 15 ani în sus.

Un alt studiu intitulat *Activitățile culturale ale finlandezilor*, semnat de Katarina Eskola³, sintetizează o cercetare realizată în 1973 din inițiativa Comitetului de stat pentru literatură, referitoare la deprinderile de lectură. Proiectul cercetării a avut în vedere două aspecte: o analiză a repartitiei teritoriale a cititului și stadiul lecturii din Finlanda în prezent.

Cercetarea s-a efectuat prin interviuri pe bază de chestionar la un eșantion reprezentativ de aproape 1.000 subiecți care au depășit vîrsta de 15 ani. Interviurile, respectiv chestionarul, nu priveau exclusiv problemele cititului, ci și activitățile de muncă, loisir și — ca o componentă a acestora — activitățile culturale.

Abordînd, de fapt, majoritatea domeniilor cultural-artistice, prima parte a temei privind deprinderile de lectură s-a intitulat *Activitățile culturale ale finlandezilor*, adăugîndu-se la interviuri rezultatele ultimelor investigații din aria culturală.

În prima parte, studiul face o comparație din punct de vedere cultural cu societatea finlandeză din anul 1970, căutînd să elucideze dacă activitățile cultural-artistice au căpătat o mai mare răspîndire în rîndurile adulților, în ultimii ani, printre activitățile lor de loisir.

În final cercetarea se axează pe analiza factorilor care influențează popularitatea acțiunilor culturale, corelarea acestor factori cu caracteristicile de vîrstă, sex și studii ale subiecților, totul fiind în legătură cu locul de reședință al subiecților și serviciile culturale de care aceștia beneficiază.

Studiul efectuat pe probleme culturale nu a inclus informații referitoare la rezultatele unor experimente socio-culturale declanșate în Finlanda, în ultimii ani, vizînd teatrul regional, concerte simfonice, expozițiile, activitatea grupurilor teatrale itinerante, serviciile culturale prestate de o serie de instituții,

² Heikki Lehtonen-Jukka Tuomisto, *Participare în educația adulților în Finlanda*, în „Adult Education in Finland” nr. 1—2, 1975, p. 3—14.

³ *The cultural activities of the Finns*, în „Adult Education in Finland”, nr. 1, 1976, p. 3—15.

firme etc., ci doar aspectele activităților culturale tradiționale din așezămintele de profil, lectura și gradul de interes pentru mijloacele electronice de comunicare.

În această ordine de idei, pornindu-se de la premisa că vizionarea și audierea pieselor de teatru, a muzicii, emisiunilor literare ș.a. la radio sau televiziune sînt acte de cultură, în raportul cercetării s-a apreciat că aproape fiecare finlandez adult manifestă interes pentru arte și cultură, nouă din zece subiecți chestionați au afirmat că în timpul celor 12 luni premergătoare anchetei au urmărit, cel puțin o dată, spectacole de teatru sau filme la televiziune, iar două persoane din trei au urmărit deliberat un anumit gen de muzică, sau emisiuni literar-artistice la radio și televiziune.

Studiul a relevat, totodată, schimbările produse în activitățile culturale finlandeze din perioada postbelică, semnalîndu-se bunăoară — creșterea anuală a numărului de abonamente de radio și televiziune, a cărților publicate și a spectacolelor de teatru, introducerea televiziunii în Finlanda la sfîrșitul deceniului 6 provocînd doar o scădere bruscă a spectatoilor de cinema.

Paralel cu mărirea numărului de servicii culturale a crescut și numărul de solicitări al acestora. În studiul întreprins s-a apreciat că mărirea sau micșorarea numărului de servicii cultural-artistice și a persoanelor care beneficiază de acestea sînt în strînsă corelație.

În cercetare au fost abordate și gradele de interes pentru diferite arte, relevîndu-se o concluzie care după opinia noastră este meritorie, și anume că interesul pentru artă și cultură este cumulativ, în sensul că persoanele care, de obicei, frecventează bibliotecile, frecventează mai des și teatrele, expozițiile etc.

În mod justificat, cercetarea a departajat situația programelor culturale ale radioteleviziunii finlandeze de cele difuzate prin instituțiile culturale, primele fiind urmărite — evident — de un număr mult mai mare de persoane datorită răspîndirii teritoriale a aparatelor respective.

În ansamblul formelor populare de loisir, activitățile culturale tradiționale s-au situat în trecut, cit și în perioada cercetării pe poziții periferice. S-a apreciat, de pildă, că în momentele de destindere adulții optează pentru vizionarea programelor de televiziune, activități familiale, diverse munci manuale, sport etc. și numai după aceste priorități deconectante preferă în ordine de rang lectura, teatrele, concerte și alte fapte de cultură.

O altă constatare relevantă se referă la faptul că subiecții care sînt membri activi ai unor societăți politice, profesionale etc. manifestă constant și preocupări culturale.

Partea finală a studiului s-a axat pe problematica acțiunilor culturale ale diferitelor categorii de populație, evidențiindu-se un interes mai mare pentru cultură în mediul urban, cu deosebire în sudul Finlandei, apreciindu-se că în această zonă a țării sînt și condiții favorabile pentru o viață cultural artistică mai bogată.

La cadrele cu pregătire superioară, din rândurile tineretului și a celor de vîrstă mijlocie, scăderea interesului pentru cultură s-a apreciat ca fiind temporară și determinată de unele schimbări ale modului de viață. La vîrsta maturității se amplifică îndatoririle la locul de muncă și în familie, ceea ce reduce ritmul de frecvență al instituțiilor culturale dar, odată cu apropierea perioadei de pensionare oamenii își reiau preocupările cultural-artistice etc., rezultînd că vîrsta nu constituie un obstacol, mai ales pentru cei cu pregătire superioară.

Datorită răspîndirii inegale a preocupărilor artistice în diferitele regiuni ale țării,

respectiv diferențele de acces și opțiuni culturale ale celor din nord față de cei din sud, precum și a celor din orașe față de cei din mediul rural s-a apreciat că trebuie să se realizeze o îmbunătățire a condițiilor de acces la artă și cultură a celor care trăiesc în zonele defavorizate din acest punct de vedere.

Una din concluziile de fond ale studiilor finlandeze citate, care indică solicitările muncii ca principalul obstacol în calea activităților culturale, relevă că proliferarea serviciilor culturale și aderența unui număr sporit de oameni la actele de cultură și artă nu pot fi realizate decît printr-o politică culturală complexă, referitoare la dezvoltarea educației artistice, îndrumarea competentă a participanților la mișcarea cultural-artistică, stimularea lor etc., iar cercetările și anchetele socio-culturale să fie abordate într-o viziune interdisciplinară care să încumbe condițiile de muncă, de sănătate, sociale și economice ale populației.

Sergiu Vaida